

Summative-1

दक्रोहा

फो'क; I Ldr

I e; % 3 ?k.Vs

iwkkd % 35

निर्देश:- सभी प्रश्न हल करें:-

प्र01. निम्नलिखित प्रश्नों के सही उत्तर चुनिए।

(क) भारतवर्षे कति ऋतवः भवन्ति ?

(i) अष्ट (ii) पंच (iii) सप्त (iv) षट्

(ख) मानवस्थ शरीरे कौ हस्तौ स्तः?

(i) त्रयः (ii) पंच (iii) द्वौ (iv) चत्वारः

(ग) पृथिव्यां कति रत्नानि?

(i) त्रीणि (ii) पंचचानि (iii) चत्वारः (iv) द्वे

(घ) मञ्चस्य उपरि कति बालकाः उपविष्टाः सन्ति?

(i) पञ्च (ii) षट् (iii) चत्वारः (iv) सप्त

(ङ.) रमाबाई उच्च शिक्षार्थं कुत्र गतवती?

(i) अमेरिका देशं (ii) इंग्लैण्डदेशम् (iii) जापान देशम् (iv) चीन देशम्

(च) एकस्मिन् सप्ताहे कति दिनानि भवन्ति?

(i) अष्ट (ii) सप्त (iii) नव (iv) दश

(छ) पावती तपस्यार्थं कुत्र अगच्छत्?

(i) नगरे (ii) गृहे (iii) वने (iv) पर्वते

(ज) श्री कष्टस्य भवने कति गवाक्षाः सन्ति?

(i) पञ्चाशत् (ii) षष्टिः (iii) चतुश्चत्वारिंशत् (iv) त्रिंशत्

(झ) फरवरी मासे सामान्यतः कति दिनानि भवन्ति?

(i) अष्टाविंशतिः (ii) नवविंशतिः (iii) सप्तविंशतिः (iv) षट्विंशतिः

(ञ) अशोक स्तम्भः कुत्र अस्ति?

(i) राज्यस्थाने (ii) सारनाथे (iii) मुम्बईनगरे (iv) देहल्यांनगरे।

प्र02. निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर नीचे लिखें प्रश्नों के उत्तर लिखें:-

कृष्णमूर्ति: श्रीकण्ठश्च मित्रे आस्ताम् । श्री कण्ठस्य पिता समृद्धः आसीत् । अतः तस्य भवने सर्वाविद्यानि सुख साधनानि आसन् । तस्मिन् विशाले भवने चत्वारिंशत् स्तम्भाः आसन् । तत्र दश सेवकाः निरन्तरं कार्यं कुर्वन्ति स्म । परं कृष्णमूर्तेः माता पिता च निर्धनौ कृषकदम्पती । तस्य गृहम् आडम्बर विहीनं साधारणञ्च आसीत् ।

(क) कृष्णमूर्तिः श्रीकण्ठश्च कौ आस्ताम् ?

(ख) तस्य भवने कति स्तम्भाः आसन् ?

(ग) कृष्णमूर्तेः माता पिताच कौ कृषकदम्पती ?

(घ) कृष्णमूर्तेः गृहम् कीदृशम् आसीत् ?

$$1 \times 4 = (4)$$

प्र03. छः प्रश्नों के उत्तर संस्कृत भाषा में लिखें:-

(1) पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि कानि ?

(2) कूर्मस्य किं नाम आसीत् ?

(3) कच्छपः कुत्र गन्तुम् इच्छति ?

(4) कस्य गृहे को ऽपि भृत्यः नासीत् ?

(5) के कोलाहलम् कुर्वन्ति ?

(6) मञ्चे कति बालकाः उपविष्टाः सन्ति ?

(7) रमाबाई केन सह विवाहं अकरोत् ?

$$\frac{1}{2} \times 6 = (3)$$

प्र04. निम्न लिखित गद्यांश का हिन्दी में अनुवाद करें:-

(क) अस्ति मगधदेशे फुल्लोत्पलनाम सरः । तत्र संकट-विकटौ हंसौ निवसतः । कम्बुग्रीवनामकः तयोः मित्रम् एकः कूर्मः अपि तत्रैव प्रतिवसति स्म । अथ एकदा धीवराः आगच्छन् । ते अकथयन्- वयं श्वः मत्स्य कूर्मादीन् मारयिष्यामः ।

(ख) कालक्रमेण रमायाः पिता विपन्नः सञ्जातः । तस्याः पितरौ ज्येष्ठा भगिनी च दुर्भिक्ष पीडिता दिवङ्गताः । तदनन्तरं रमा स्व ज्येष्ठ भ्रात्रा सह पद्भ्याम् समग्रं भारतम् अभ्रमत् । संस्कृत वैदुष्येण सातत्र 'पंडिता' 'सरस्वती' चेति उपाधिभ्याम् विभूषिता ।

$$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = (5)$$

प्र05. निम्नलिखित श्लोकों का सरलार्थ करें:-

(क) सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः ।

सत्येन नाति वायुश्च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥

(ख) सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।

प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एष धर्मः सनातनः ॥

$$2 \times 2 = (4)$$

प्र06. निम्न में से एक कहानी का सार शिक्षा सहित लिखें:-

दुर्बुद्धिः विनश्याति अथवा संकल्पः सिद्धिदायकः (3)

प्र07. कोष्ठ में से अव्यय पद चुनकर रिक्त स्थान भरें:-

(क) वृक्षस्य.....खगाः वसन्ति ।

(ख) .....विवादेन ।

(ग) वर्षाकाले गृहात् .....मा गच्छ ।

(घ) मञ्चस्य.....श्रोतारः उपविष्टाः सन्ति । (2)

प्र08. निम्नलिखित पदों का निर्देशानुसार पद परिचय दीजिए:-

(क) पदानि	लिङ्गम्	विभक्ति	वचनम्
यथा- रामाणाम्	पुल्लिङ्गम्	षष्ठी	बहुवचनम्
देवस्य	.....	.....	.....
बालिकया	.....	.....	.....
अश्वैः	.....	.....	.....
लतायाम्	.....	.....	.....
(ख) पदानि	लकार	पुरुष	वचनम्
गच्छामि	लटलकार	उत्तम	एकवचनम्
पठसि	.....	.....	.....
गमिष्यामि	.....	.....	.....
अपठत्	.....	.....	.....
अभवताम्	.....	.....	.....

(2+2(4))

प्र09. संख्याओं को संस्कृत में लिखें:-

14, 6, 18, 23, 16, 30

(3)

प्र0 10. निम्नलिखित शब्दों की सन्धि या सन्धिविच्छेद करें:-

(क)	विद्यालयः	=	-----	+	-----	1
(ख)	देव	+ इन्द्र	=	-----		1
(ग)	एकैकः	=	-----	+	-----	1
(घ)	भृत्य + अधीन	:	=	-----		1

Summative-1

द(क& 'k' Bh

fo'k; %& I Ldr

I e; % 3 ?k.Vs

i wkkd % 35

निर्देश:- सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

प्र01. शुद्धं उत्तरं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत: -

$$\frac{1}{2} \times 10 = 5$$

- (क) काकस्य वर्ण ..... भवति । (अ) श्वेतः (ब) रक्तः (स) कृष्णः ।
- (ख) अहं..... । (अ) पठति (ब) पठथ (स) पठामि ।
- (ग) पवनः ..... । (अ) वहन्ति (ब) वहति (स) वहतः ।
- (घ.....) चरतः । (अ) अजाः (ब) अजा (स) अजे ।
- (ङ) बालकः ..... विद्यालयं गच्छति । (अ) पठनेन (ब) पठनाय (स) पठनाभ्याम् ।
- (च) सज्जनाः ..... जीवन्ति । (अ) परोपकास्य (ब) परोपकासम (स) परोपकारम् ।
- (छ) धनिकः ..... धनं ददाति । (अ) निर्धनम् (ब) निर्धनाम (स) निर्धनस्य ।
- (ज) ..... नमः । (अ) शिक्षकाय (ब) शिक्षकम् (स) शिक्षकस्य ।
- (झ) ..... पठति । (अ) बालिकाः (ब) बालिका (स) बालिके ।
- (ञ) ..... चलति । (अ) नौका (ब) नौके (स) नौकाः ।

प्र02. गद्यांश पठिता प्रश्नानां उत्तराणि लिखत:-

$$1 \times 3 = 3$$

एषः समुद्र तटः । अत्र जनाः पर्यटनाय आगच्छन्ति । केचन तरङ्गेः

सह क्रीडन्ति । केचन च नौकामिः जलं विहारं कुर्वन्ति । मध्ये मध्ये तरङ्गेः बालुका गृहं प्रवाहयन्ति । अत्र मत्स्यजीविनः अपि स्वजीविका चालयन्ति ।

- (क) जनाः समुद्र तटे किमर्थं आगच्छन्ति ?
- (ख) जनाः कामिः जलविहारं कुर्वन्ति ?
- (ग) तरंगाः किं प्रवाहयन्ति ?

प्र03. दृयोः श्लोकयोः अर्थं लिखत-

$$2 + 2 = 4$$

(क) गच्छन् पिपीलिको याति योजनानां शतान्यपि ।

अगच्छन् वैनतेयोऽपि पदमेकं न गच्छति ।।

(ख) प्रिय वाक्य प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति मानवाः ।

तस्मात् प्रियं हिं वक्तव्यं वचने का दरिद्रता ।।

(ग) पिबन्ति पवनं जलं सततम् ।

साधु जनाः इव सर्वे वृक्षाः ।।

प्र04. हिन्दी भाषायां अर्थं लिखतः—

3

एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म । तयोः मित्रता आसीत् । एकदा प्रातः शृगालः बकं अवदत्— “मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु ।” शृगालस्य निमन्त्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत् । अग्रिमे दिने सः भोजनाय शृगालस्य निवासं अगच्छत् ।

अथवा

एतत् खनित्रम् अस्ति । श्रमिका खनित्रं चालयति । एषा दोला । दोला उपवने अस्ति । एषः चषकः । सः सौचिकः ।

प्र05. पञ्च प्रश्नानां उत्तराणि एक पदेन लिखतः—

(क) वृक्षाः कैः पातालं स्पृशन्ति ?

$$\frac{1}{2} \times 5 = 2\frac{1}{2}$$

(ख) वृक्षाः किं रचयन्ति ?

(ग) कोच्चितटः केभ्यः ज्ञायते ?

(घ.) शृगालस्य स्वभावः कीदृशः भवति ?

(ङ.) सर्वे जन्तरः केन तृष्यन्ति ?

(च) पिक काकयोः भेदः कदा भवति ?

प्र06. पूर्ण वाक्येन उत्तरतः—

$$1 \times 5 = 5$$

(क) शृगालस्य मित्रं कः आसीत् ?

(ख) अस्मिन् किं वक्तव्यम् ?

(ग) पिक काकयोः भेदः कदा भवति ?

(घ.) भारतस्य दीर्घतमः तटः कः ?

(ङ.) वृक्षाः कौतुकेन किं पश्यन्ति ?

प्र07. श्लोकांशान् योजयत

$$\frac{1}{2} \times 4 = 2$$

(क)

गच्छन् पिपीलको याति
प्रिय वाक्य पदानेन
काकः कृष्ण पिकः कृष्णः
तस्मात् प्रिय हि वक्तव्यम्

(ख)

बचने का दरिद्रता
योजनानां शतान्यपि
सर्वे तुष्यन्ति मानवाः
को भेद पिक काकयोः

प्र08. यथायोग्यं योजयतः –

$$= \frac{1}{2} \times 5 = 2\frac{1}{2}$$

समुद्रतट

खेलनाय

विद्या

प्रकाशाय

दुग्धम्

पर्यटनाय

दीपकम्

ज्ञानाय

क्रीडनकम्

पोषणाय

प्र09. वर्ण संयोजनेन पद लिखत–

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

स्+औ +च् +इ+ क्+अः =

ब्+आ +ट् +इ+ क्+आ =

प्र010. पदानां वर्णविच्छेदं प्रदर्शयतः –

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

बालकः.....

मथूराः .....

प्र011. अकडानां कृते संस्कृत पदानि लिखतः–

$$\frac{1}{2} \times 4 = 2$$

15, 20, 12, 5

प्र012. निर्देशानुसार समुचित पदैः रिक्त स्थानानि पूरयत–

$$1 \times 3 = 3$$

शब्द रूपाणि	विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
राम	प्रथमः	रामः	रामौ	रामाः
गज	प्रथमा	.....	.....	.....
वानर	तृतीया	वानरेण	वानराभ्याम्	वानरैः

नर	तृतीया	.....	.....	.....
जन	षष्ठी	जनस्य	जनयोः	जनानाम्
शुक	षष्ठी	.....	.....	.....

प्र013. उहारणानुसार लकार परिवर्तन कुरुत:-

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

लट लकार	लोट लकार
चलति	चलतु
पठति	.....
गच्छति	.....